

Obres escollides de Lenin en català

SOBRE EL SIGNIFICAT DEL MATERIALISME MILITANT

V. I. LENIN

1922
2ª edició

Edicions internacionals Sedov

El camarada Trotski ha dit ja tot l'essencial, i ho ha dit molt bé, sobre les tasques generals plantejades a la revista *Pod Znàmenem Marxizma* en el número 1-2. Voldria detindre'm en algunes qüestions que determinen més de prop el contingut i el programa de la tasca que es proposa realitzar la redacció d'aquesta revista, segons es proclama en el preàmbul al núm. 1-2.

En aqueixa declaració s'hi diu que no tots els que es van agrupar al voltant de la revista *Pod Znàmeniem Marxizma* són comunistes, però que tots són materialistes conseqüents. Crec que aquesta aliança de comunistes amb no comunistes és indiscutiblement necessària i determina encertadament les tasques de la revista. Un dels més greus i perillosos errors dels comunistes (com en general dels revolucionaris que hagen coronat amb èxit l'etapa inicial d'una gran revolució) és el d'imaginar-se que la revolució pot portar-se a terme pels revolucionaris tots sols. Al contrari, per a l'èxit de tot treball revolucionari seriós, és necessari comprendre i saber aplicar en la pràctica el concepte que els revolucionaris només són capaços d'exercir el paper d'avantguarda de la classe vertaderament vital i avançada. L'avantguarda compleix les seues tasques com a tal avantguarda només quan sap no aïllar-se de la massa que dirigeix, sinó conduir realment cap avant tota la massa. Sense la unió amb els no comunistes, en els més diversos terrenys de l'activitat, no pot ni tan sols parlar-se de cap construcció comunista eficaç.

Un altre tant pot afirmar-se de la defensa del materialisme i del marxisme que engega la revista *Pod Znàmeniem Marxizma*. Les principals orientacions del pensament social avançat de Rússia tenen, per sort, una sòlida tradició materialista. Sense referir-me ja a J. V. Plekhanov, bastarà d'anomenar Txernishevski, del que s'apartaven, retrocedint, els populistes moderns (els socialistes populars, els eseristes i altres), que corrien ben sovint darrere de les doctrines filosòfiques reaccionàries en voga, cegats per l'aparença de la suposada "última paraula" de la ciència europea i sense ser capaços de veure, darrere de les aparences, tal o qual varietat de servilisme a la burgesia, als seus prejudicis i al seu caràcter reaccionari burgès.

En tot cas, entre nosaltres, a Rússia, hi ha encara (i indubtablement els hi haurà encara durant prou de temps) materialistes del camp no comunista, i el nostre deure indiscutible és el d'atraure tots els partidaris del materialisme conseqüent i militant al treball comú, a la lluita contra la reacció filosòfica i els prejudicis filosòfics de l'anomenada "societat instruïda". Dietzgen pare (a qui no

s'ha de confondre amb el tan presumptuós com fracassat literat Dietzgen fill), al dir que els catedràtics de filosofia en la societat moderna, en la majoria dels casos, són de fet únicament "lacais diplomats del clericalisme", va expressar d'una manera justa, encertada i clara, el concepte fonamental del marxisme sobre les tendències filosòfiques predominants als països burgesos i que són objecte de l'atenció dels seus savis i publicistes.

Als nostres intel·lectuals de Rússia, als que els agrada considerar-se avançats (el mateix que els ocorre, de pas siga dit, als seus col·legues de tots els altres països), els disgusta molt traslladar la qüestió al terreny de l'apreciació donada per Dietzgen. I no els agrada, perquè la veritat els dol. N'hi ha prou amb reflexionar un poc en la dependència estatal, després en l'econòmica, mes tard en la de la vida quotidiana i altres més, en què es troben els intel·lectuals contemporanis respecte a la burgesia dominant, per a comprendre la certesa absoluta de la contundent qualificació donada per Dietzgen. N'hi ha prou amb recordar l'enorme majoria de les tendències filosòfiques de moda, que sorgeixen amb tanta freqüència als països europeus, encara que siga començant per les relacionades amb el descobriment del radi i acabant per les que tracten ara d'aferrar-se a Einstein, per a adonar-se del lligam que existeix entre els interessos de classe i la posició de classe de la burgesia, entre el suport que aquesta dóna a totes les formes de les religions i el contingut ideològic de les tendències filosòfiques de moda.

D'allò que s'ha exposat se'n dedueix que la revista, que vol ser òrgan de premsa del materialisme militant, ha de ser, primerament, un òrgan combatiu en el sentit del desemmascament i persecució sense treva de tots els "lacais diplomats del clericalisme" dels nostres temps, el mateix si actuen en qualitat de representants de la ciència oficial o en qualitat de franciradors que es titllen a si mateixos de publicistes "demòcrates d'esquerra o ideològicament socialistes".

Una revista així ha de ser, en segon lloc, un òrgan de premsa de l'ateisme combatiu. Tenim departaments o, almenys, institucions estatals que dirigeixen aquesta labor. Però ho fan d'una manera summament apàtica, summament insatisfactòria, sentint, pel que s'ha vist, en la seua pròpia carn, la pressió de les condicions generals del nostre burocratisme autènticament rus (encara que siga soviètic). Pel mateix, és summament important que, complementant la tasca de les corresponents institucions estatals, corregint-la i avivant-la, la revista, que es consagra a la tasca de convertir-se en l'òrgan de premsa del materialisme militant, porte a terme una propaganda i lluita atea infatigables. És necessari prestar atenció a tota la literatura que, sobre el particular, aparega en tots els idiomes, traduint-la o, almenys, resumint el contingut de tot allò que es publique de valuós al respecte.

Fa ja molt que Engels aconsellava els dirigents del proletariat modern que es traduïra, per a la difusió en massa, entre el poble, la literatura atea militant de finals del segle XVIII. Per a vergonya nostra, fins ara no ho hem fet (una de les moltes demostracions que en una època revolucionària és molt més fàcil conquistar el poder que saber utilitzar-lo encertadament). A vegades es pretén justificar aquesta apatia, inactivitat i incapacitat nostres amb qualsevol classe de raons "ampulloses": per exemple, dient que l'antiga literatura atea del segle XVIII ja està antiquada, no és científica, és ingènua, etc. No hi ha res pitjor que aquests sofismes pretesament sàvies que encobreixen la pedanteria o la completa incomprensió del marxisme. Clar està que en les obres atees dels revolucionaris del segle XVIII hi ha no pocs elements no científics i ingenus. Però ningú impedeix als editors d'aquestes obres abreviar-les i proveir-les de succints epílegs assenyalant el progrés que la humanitat ha aconseguit en la crítica científica contra la religió des de finals del segle XVIII i s'enumeren les respectives obres noves, etc. Seria un gran error, un dels més greus errors que puga cometre un marxista, pensar que els molts milions de les masses populars (sobretot, de camperols i artesans), condemnades per la societat contemporània a romandre en l'obscurantisme, en la ignorància i plenes de prejudicis, puguen sortir de la foscor únicament per la línia recta de la il·lustració purament marxista. És necessari donar a aqueixes masses el més variat material de propaganda atea, fer-les conèixer els fets de les més variades branques de la vida, abordar-les d'una i una altra manera a fi d'interessar-les, de saccar-les en tots els aspectes, a fi de despertar-les de la letargia religiosa, emprant, per a això, els més distints procediments, etc.

Les publicacions vivaces i amenes dels vells ateus del segle XVIII escrites amb talent, que ataquen enginyosament i obertament l'obscurantisme clerical dominant, resultaran, a cada pas, mil vegades més adequades per a despertar la gent de la letargia religiosa que no les exposicions avorrides del marxisme, eixutes, no il·lustrades quasi amb cap fet ben seleccionat, exposicions que prevalen en la nostra literatura i que, ben sovint (cal confessar-ho), tergiversen el marxisme. Ja estan traduïdes al rus totes les obres d'alguna importància de Marx i Engels. No hi ha absolutament cap motiu per a témer que el vell materialisme i el vell ateisme queden sense complementar amb les correccions aportades per Marx i Engels. El més important (el que precisament obliden amb major freqüència els nostres comunistes seudomarxistes, en realitat deformadors del marxisme) és saber

interessar les masses, encara incultes, en l'actitud conscient davant de les qüestions religioses i en la crítica conscient de les religions.

D'altra banda, fixem-nos en els representants de la moderna crítica científica de les religions. Quasi sempre aquests representants de la burgesia il·lustrada "complementen" les seues pròpies refutacions dels prejudicis religiosos amb tals racionis, que els desemmascaren immediatament com a esclaus ideològics de la burgesia, com "lacais diplomats del clericalisme".

Dos exemples. El professor R. I. Vipper va editar en 1918 un fullet titulat *L'origen del cristianisme* (Ed. Fars, Moscou). A l'exposar els principals resultats obtinguts per la ciència moderna, no sols no combat els prejudicis i l'engany que constitueixen l'arma de l'Església com a organització política, no sols eludeix parlar d'aquestes qüestions, sinó que declara obertament una pretensió ridícula i de les més reaccionàries, la d'elevant-se per damunt d'ambdós "extremes": tant de l'idealisme com del materialisme. Açò no és més que servilisme a la burgesia dominant, la qual empra en tot el món centenars de milions de rubles dels guanys que extrau dels treballadors per a recolzar la religió.

El conegut savi alemany Arthur Drews refuta en el seu llibre *El mite de Crist* els prejudicis i llegendes religiosos, demostra que en el món no ha existit cap Crist, i al final del mateix es manifesta a favor de la religió, però d'una religió quelcom renovada, refinada, artificiosa, capaç de contrarestar "el torrent naturalista que augmenta diàriament més i més" (pàgina 238 de la quarta edició alemanya, 1910). Aquest és un reaccionari franc, conscient, que ajuda obertament els explotadors a què substituïsquen els vells i putrefactes prejudicis religiosos per altres nous, encara més roïns i vils.

Açò no significa que no calga traduir l'obra de Drews. Significa que els comunistes i tots els materialistes conseqüents deuen, alhora que realitzen en certa manera la seua aliança amb la part progressista de la burgesia, desemmascarar-la sense reserva quan aquesta llisca a la reacció. Açò significa que defugir l'aliança amb els representants de la burgesia del segle XVIII, és a dir, de l'època en què aquesta era revolucionària, equivaldria a la traïció al marxisme i al materialisme, ja que la "aliança" amb els Drews, en una o altra forma, en major o menor grau, és obligatòria per a nosaltres en la lluita contra els obscurantistes religiosos dominants.

La revista *Pod Znàmeniem Marxizma*, que es proposa ser l'òrgan de premsa del materialisme militant, ha de dedicar molt d'espai a la propaganda atea, a la informació sobre la literatura respectiva i esmenar les enormes faltes de la nostra labor estatal en aquest terreny. És especialment important utilitzar llibres i fullets que continguin molts fets concrets i comparacions, que demostren la relació existent entre els interessos de classe i les organitzacions de classe de la burgesia moderna, d'una banda, i les organitzacions de les institucions religioses i de la propaganda religiosa, per l'altra.

Són d'extraordinària importància tots els materials que es refereixen als Estats Units d'Amèrica del Nord, on s'hi revela, en grau menor, la relació oficial, governamental, d'estat, entre la religió i el capital. Però, en canvi, se'ns fa més evident que l'anomenada "democràcia moderna" (davant de la qual els menxevics, els eseristes i, en part, els anarquistes, etc., es trenquen el front prosternant-se amb tanta insensatesa) no representa en si una altra cosa que la llibertat de predicar el que convinga a la burgesia, i a aquesta li convé predicar les idees més reaccionàries, la religió, l'obscurantisme, la defensa dels explotadors, etc.

Voldria tindre l'esperança que la revista, que es proposa ser l'òrgan de premsa del materialisme militant, oferirà als nostres lectors un comentari de la literatura atea, amb unes referències que indiquen per a quins cercles de lectors i en quin sentit podrien ser adequades tals o quals obres, i mencionant què ha sigut publicat en el nostre país (només les traduccions decoroses, que no són moltes) i què hauria de publicar-se.

***

A més de l'aliança amb els materialistes conseqüents que no estiguen afiliats al Partit Comunista, no és de menor importància, sinó potser de major encara, per a la labor que el materialisme militant ha de realitzar, l'aliança amb els representants de les Ciències Naturals modernes que tendisquen al materialisme i no temen defensar-lo ni predicar-lo contra les vacil·lacions filosòfiques en voga, que s'inclinen cap a l'idealisme i l'escepticisme, predominants en l'anomenada "societat instruída".

L'article de A. Timiriàzev sobre la teoria de la relativitat d'Einstein, publicat en el número 1-2 de *Pod Znàmeniem Marxizma*, permet tindre l'esperança que la revista aconseguisca també realitzar aquesta segona aliança. És necessari dedicar-li a aquesta última major atenció. Cal recordar que, precisament, del brusc viratge pel qual en l'actualitat passen les Ciències Naturals modernes, sorgeixen a cada pas les escoles i escoletes filosòfiques, les tendències i subtendències filosòfiques reaccionàries. Per tant, seguir de prop els problemes que la novíssima revolució en l'esfera de les Ciències Naturals, i atraure a aquesta labor de la revista filosòfica, els naturalistes, és una tasca

sense la solució de la qual el materialisme militant no pot ser, de cap manera, ni militant ni materialisme. Timiriàzev es va veure obligat a fer la reserva en el primer número de la revista que a la teoria d'Einstein (qui, segons diu Timiriàzev, no ha mamprès personalment cap atac actiu contra les bases del materialisme), ja es van aferrar un gran nombre d'intel·lectuals burgesos en tots els països, açò es refereix no sols a Einstein, sinó a tota una sèrie, potser a la majoria, dels grans transformadors de les Ciències Naturals, a partir de finals del segle XIX.

I per a no tractar semblant fenomen d'una manera inconscient, hem de comprendre que sense una sòlida fonamentació filosòfica cap de les Ciències Naturals, cap materialisme podrien suportar la lluita contra l'espenta de les idees burgeses i el restabliment de la concepció burgesa del món. Per a suportar aquesta lluita i portar-la endavant amb ple èxit fins a la fi, el naturalista ha de ser un materialista modern, un partidari conscient del materialisme representat per Marx, és a dir, ha de ser un materialista dialèctic. Per a obtenir aquest fi, els col·laboradors de la revista *Pod Znàmeniem Marxizma* han d'organitzar l'estudi sistemàtic de la dialèctica de Hegel des del punt de vista materialista, és a dir, d'aquella dialèctica que Marx va aplicar també pràcticament en la seua obra *El Capital* i en les seues altres obres històriques i polítiques, amb tal èxit, que en l'actualitat cada dia del despertar de les noves classes a la vida i a la lluita en l'Orient (el Japó, l'Índia, Xina, és a dir, d'aquells centenars de milions d'homes que constitueixen la majoria de la població del globus i que fins ara amb la seua inactivitat i letargia històrica eren causa de l'estancament i de la putrefacció de molts estats avançats d'Europa), cada dia del despertar a la vida de nous pobles i de noves classes confirma, cada vegada més i més, el marxisme.

Naturalment, la tasca dedicada a tal estudi, a tal interpretació i a tal propaganda de la dialèctica de Hegel és summament difícil i, sens dubte, els primers intents en aquest sentit es veuran acompanyats per errors. Però únicament qui no fa res no s'equivoca. Basant-se la manera amb què Marx aplicava la dialèctica de Hegel, concebuda de forma materialista, podem i hem de desenvolupar aquesta dialèctica en tots els seus aspectes, publicar en la revista fragments de les principals obres de Hegel, interpretar-les d'una manera materialista, comentant-les amb exemples de l'aplicació de la dialèctica per Marx i també amb exemples de la dialèctica aplicada al terreny de les relacions econòmiques i polítiques, exemples que la història contemporània, sobretot la guerra imperialista i la revolució actuals, ens ofereixen en quantitat extraordinàriament abundant. El grup de redactors i col·laboradors de la revista *Pod Znàmeniem Marxizma*, al meu parer, ha de constituir quelcom així com una "societat d'amics materialistes de la dialèctica hegeliana". Els naturalistes moderns trobaran (si saben investigar i si nosaltres aprenem a ajudar-los en això) en la interpretació materialista de la dialèctica de Hegel una sèrie de respostes a les qüestions filosòfiques que planteja la revolució en les Ciències Naturals i amb les quals "cauen" en la reacció els admiradors intel·lectuals de les modes burgeses.

El materialisme no pot ser materialisme militant si no es planteja ni compleix amb regularitat aqueixa tasca. Continuarà sent, emprant una expressió de Schedrín, no tan combatiu, com combatut. Sense això, els grans naturalistes continuaran sent, amb tanta freqüència com fins ara, impotents en les seues conclusions i generalitzacions filosòfiques, ja que les ciències naturals progressen amb tanta rapidesa, travessen un període de tan profund viratge revolucionari en totes les branques, que no poden prescindir de cap manera de les conclusions filosòfiques.

Per a acabar, adduiré un exemple que no es refereix al terreny de la filosofia, però que, en tot cas, es refereix al de les qüestions socials, a les que *Pod Znàmeniem Marxizma* també vol prestar atenció.

Aquest és un dels exemples de com la pseudociència dels nostres dies, en realitat, serveix de via per als conceptes reaccionaris més grossers i ignominiosos.

Fa poc em van enviar el número 1 de la revista *Ekonomist* (1922), editada per la XI secció de la Societat Tècnica Russa. El jove comunista que me la va enviar (segurament no ha tingut temps de conèixer el contingut de la revista) imprudentment va expressar per la revista molta simpatia. En realitat, aquesta revista és, no sé en quina mesura conscientment, un òrgan de premsa dels feudals moderns que, naturalment, s'encobreixen amb el mantell de la ciència, de la democràcia, etc.

Cert senyor P. A. Sorokin hi publica uns estudis pseudociències titulats *Sobre la influència de la guerra*. L'article científic està ple de citacions científiques dels treballs "sociològics" de l'autor i dels seus nombrosos mestres i confreres de l'estranger. Heus ací una mostra de la seua saviesa.

En la pàgina 83 llegim:

"En l'actualitat, de cada 10.000 matrimonis en Petrograd hi ha 92,2 divorcis, una xifra fantàstica; a més, de cada 100 casos de divorci el 51,1 dels matrimonis van durar menys d'un any, l'11%, menys d'un mes, el 22%, menys de dos mesos, el 41%, menys de 3-6 mesos i només el 26 van durar més de 6 mesos. Aquestes xifres testimonien que el matrimoni legal modern és una forma que, en realitat, encobreix les relacions sexuals extramatrimonials i que ofereix la possibilitat als amants "de la poma" de satisfer d'una manera "legal" els seus apetits" (*Ekonomist*, núm. 1, p. 83).

No hi ha dubte que tant el tal senyor, com aqueixa Societat Tècnica Russa que edita la revista mencionada, publicant-hi semblants raciocinis, es consideren a si mateixos partidaris de la democràcia i prendran per grandíssima ofensa que se'ls anomeni pel nom que en la realitat es mereixen, és a dir feudals, reaccionaris, "lacais diplomats del clericalisme".

El menor coneixement de la legislació dels països burgesos respecte al matrimoni, divorci i fills naturals, així com de la situació real a aquest respecte, mostrarà a qualsevol que s'interesse per aquesta qüestió que la democràcia burgesa moderna, inclús en totes les repúbliques burgeses més democràtiques, es revela, precisament en aquest sentit, com feudal respecte a la dona i als fills naturals.

Açò, clar està, no impedeix als menxevics, als eseristes i a una part dels anarquistes, i a tots els corresponents partits en l'Occident, continuar cridant sobre la democràcia i de la violació de la mateixa per part dels bolxevics. En realitat, l'única revolució consegüentment democràtica respecte a qüestions com les del matrimoni, el divorci i la situació dels fills naturals, és, precisament, la revolució bolxevic. I aquesta és una qüestió que afecta d'una manera molt directa els interessos de més de la meitat de la població de qualsevol país. Només la revolució bolxevic, per primera vegada, malgrat l'enorme quantitat de revolucions burgeses que la van precedir i que s'anomenaven democràtiques, ha portat a terme una lluita decidida en tal sentit, tant contra la reacció i el feudalisme com contra la hipocresia habitual de les classes benestants i governants.

Si els 92 divorcis, en proporció a 10.000 matrimonis, li semblen una xifra fantàstica al senyor Sorokin, ens queda per suposar que l'autor o bé ha viscut i s'ha educat en algun monestir tan allunyat de la vida que és dubtós que algú crega en l'existència de tal monestir, o bé tal autor tergiversa la veritat per a complaure la reacció i la burgesia. Qualsevol que conega, per poc que siga, les condicions socials dels països burgesos, sabrà que el nombre real dels divorcis reals (naturalment, no sancionats per l'Església i per la llei) és, en totes bandes, incommensurablement més gran. En aquest sentit, Rússia només es distingeix d'altres països en què les seues lleis no santifiquen la hipocresia i la carència de dret de la dona i el seu fill, sinó que declaren obertament i en nom del poder de l'estat una guerra sistemàtica a tota hipocresia i tota falta de drets.

La revista marxista haurà de fer la guerra també a semblants feudals "cultes" dels nostres temps. Segurament, una part no petita d'ells inclús reben honoraris de l'estat i estan al servei de l'estat il·lustrant la joventut, malgrat que serveixen per a tals fins en un grau no major del que servirien declarats degenerats per a exercir el càrrec de mestres en institucions d'ensenyament per a menors.

La classe obrera de Rússia va saber conquistar el poder, però no ha après encara a utilitzar-lo, ja que, en cas contrari, fa ja molt que hauria enviat, el més cortesament possible, semblants pedagogs i membres de societats científiques als països de la "democràcia" burgesa. Allí és el lloc més adequat per a semblants feudals.

Però ja aprendrà, sempre que no li falten els desitjosos d'aprendre.

12-III-1922